

ידו של אדם למעלה מי'

- א -

איתא במשנה בריש מסכתין (שבת ב.), העני עומד בחוץ ובעל הבית בפנים, פשט העני את ידו לפנים ונתן לתוך ידו של בעה"ב וכו' העני חייב ובעל הבית פטור; פשט בעל הבית את ידו לחוץ ונתן לתוך ידו של העני וכו' בעל הבית חייב והעני פטור, עכ"ל. מבואר מזה דאדם יכול להתחייב משום הוצאה או הכנסה ע"י הנחה ע"ג יד אדם. ובגמ' (שם ד.) הקשו, דאיך יתכן דין זה, הלא בעינן עקירה והנחה מע"ג מקום ד' על ד' טפחים. ובהמשך הסוגיא (שם ה.) איתא, אמר ר' אבא, מתניתין כגון שעקר מטסקל [גירסת הב"ח] והניח ע"ג טרסקל [דהוא מקום ד' על ד'] וכו' והא ידו קתני, תני טרסקל שבידו. התינח טרסקל ברשות היחיד, אלא טרסקל שברשות הרבים רשות היחיד הוא [כיון דהוא מקום ד' על ד' ולמעלה מי' טפחים]; לימא דלא כרבי יוסי ברבי יהודה. דתניא, רבי יוסי ברבי יהודה אומר, נעץ קנה ברשות הרבים ובראשו טרסקל, זרק ונח על גביו - חייב. דאי כרבי יוסי ברבי יהודה, פשט בעל הבית את ידו לחוץ ונתן לתוך ידו של עני, אמאי חייב. מרשות היחיד לרשות היחיד קא מפיק. אפילו תימא רבי יוסי ברבי יהודה, התם - למעלה מעשרה, הכא למטה מעשרה [כלומר דרק הוי רה"י לדעת ר' יוסי בר' יהודה כשהטרסקל למעלה מי', וי"ל שמתניתין איירי בטרסקל שבידו דהוא למטה מי'], עכ"ל הגמ'.

והקשו התוספות (שם ד"ה כאן), וז"ל, קשה לר"י מה עלה על דעתו של המקשן, דע"כ ידע דמתניתין מיירי למטה מי' בלא פירכא דר' יוסי בר' יהודה דכל למעלה מי' הוי מקום פטור ולא מחייב לכ"ע וא"כ מאי פריך מרבי יוסי ברבי יהודה הא מילתא דפשיטא היא דלמטה מי' לא הוה רה"י וכו', עכ"ל. מבואר מדברי תוספות אלו דפשיטא להו דכמו

דאוויר רה"ר למעלה מי' דינו כמקום פטור והמניח שם פטור (כדמוכח במשנה לקמן ק.), כן גם לגבי ידו של אדם העומד ברה"ר, דאם ידו מוגבהת למעלה מי' מע"ג הקרקע דינו כמקום פטור. (אע"ג דכשידו למטה מי' כבר כתבו התוספות בתחילת דבריהם לעיל מיניה שם דבטל לגבי רה"ר ודינו כרה"ר, דלא כעמוד ברה"ר דדינו או ככרמלית או כמקום פטור, מ"מ סברי דאין סברא זו שייכת באוויר דלמעלה מי' דאין דינו עוד כאוויר רה"ר – עיין לקמן בהמשך המאמר מש"כ בדעת תוס' הרי"ד.)

אמנם, בחידושי הרשב"א שם הביא בשם "איכא מרבנותא" דפליגי על התוס' וס"ל דבאמת המניח חפץ ע"ג ידו של אדם העומד ברה"ר חייב (כשהוציא מרה"י או העביר ד"א ברה"ר) אפילו כשידו נמצאת למעלה מעשרה דהוה "כאילו נותן ברשות הרבים." ומקור שיטתם הוא הסוגיא דלקמן פ' המצניע (דף צב.). דאיתא במשנה שם דהמוציא חפץ על כתפו חייב שכן משא בני קהת. והוסיף ר' אלעזר בגמ' שם, וז"ל, אמר ר"א המוציא משוי למעלה מעשרה טפחים חייב, שכן משא בני קהת, עכ"ל.

ולכאורה צ"ע, למה חייב – הלא נושאו במקום פטור. ומכאן חידשו ה"איכא מרבנותא" הנ"ל המובאים ברשב"א דכל שמונח ע"ג גופו או ידו של אדם העומד ברה"ר, באיזה גובה שהוא, הוי כמונח ברה"ר. וע"ש ברשב"א שדחה שיטתם ודחה ראייתם דמימרא דר' אלעזר הנ"ל לא איירי במי שמניח על גופו של אדם אחר שהוא למעלה מי', אלא באדם עצמו שמעביר, ובנקודה זאת ס"ל להרשב"א כדעת התוספות דהמניח ע"ג ידו של אדם למעלה מי' פטור, ונחזור לשיטתו לקמן בהמשך. ולהלכה, הובאו ב' דעות אלו במג"א (סימן שמ"ז ס"ק ה'), ולא הכריע ביניהם.

ודעת ה"איכא מרבנותא" לכאורה צ"ב, דהלא כל המניח חפץ למעלה מי' פטור, ומ"ש כשהוא מניחו ע"ג גוף האדם. ונראה להעיר דיש כמה ראשונים דכנראה אוחזים בשיטה זאת, אבל לכאורה מב' טעמים שונים, וג"כ יש אולי נפקא מינא לדינא ביניהם. דיעויין בתוספות רי"ד סוף פרק הזורק (שבת קב.). דביאר למה הפה של אדם העומד ברה"ר אין דינו כרשות היחיד, כיון דדינו כמקום ד' על ד' (לדעת תוספות רי"ד) והוי גבוה

עשרה,¹ וז"ל, ולא מילתא היא שאין אדם חולק רשות לעצמו וכו' משום דנייד וכל מקום שעומד האדם הוא בטל אצל אותו הרשות. אם עומד ברה"ר דינו כרה"ר, ואם פשט בעל הבית ונתן לתוך ידו של עני אע"פ שגבוהה ידו עשרה או ששם על כתיפו של עני חייב, דכל גופו של עני כרשות הרבים דמי, ועל האי אמרינן הנחת גופו כהנחת חפץ דמי, שכיון שגופו של אדם הי' נח ברשות הרבים ולא היה מהלך כשיניח החפץ על גופו כאילו נח ע"ג קרקע דמי וכו', עכ"ל, ועיי"ש עוד בגמר דבריו. חזינן דסובר תוספות הרי"ד להלכה כשיטת ה"איכא מרבוותא", דחייב בעה"ב כשמניח על גופו או ידו של עני אפילו למעלה מי', ומבואר טעמו, דכיון שאדם נייד ולא חשיב רשות בפנ"ע, ממילא בטל הוא לגבי הרשות שעומד בו ונחשב כחלק מן הרשות ההוא וכהמשך ממנו; ולכן המניח (ולכאורה ה"ה העוקר ממנו) למעלה מי' חייב דבאמת אינו מניח בתוך האויר דלמעלה מרה"ר, דא"כ כיון דהוי יותר מי' טפחים למעלה ממנו באמת

¹ יוצא מדברי תוספות הרי"ד האלו מילתא דחידוש, דכשאמרינן דידו (או פיו) של אדם חשיבא ד' על ד', אינו רק כדי לחייב העוקר ממנו או המניח ע"ג שלא יהא חסרון של עקירה או הנחה מע"ג מקום שהוא פחות מד' על ד', אלא דג"כ נחשב כמקום ד' על ד' ממש כדי להפכו לרה"י (או, מדרבנן, לכרמלית) לולא הסברא דדבר הנייד אינו רשות בפנ"ע. ואולי תלוי זה בפירושים שונים שבראשונים מה המקור דבעינן עקירה והנחה מע"ג מקום ד' על ד', דלדעת אלו המפרשים דהוא חסרון בדרך המעשה או חשיבות המעשה, י"ל בפשטות דמה דידו של אדם חשובה כד' על ד' הוא משום דהוי הדרך לנוח ביד או יש חשיבות למעשה הנחה ביד אע"ג דלית ביה מקום ד' על ד', ולכאורה לפ"ז אין סיבה לומר דיהא דינו כמקום ד' על ד' מצד עצמו לגבי דינים שאינם תלויים במעשה עקירה והנחה אלא במציאות הויית מקום ד' על ד'. (ובפרט לפי מה שביאר הרמב"ם בפיהמ"ש – עיי"ש ודו"ק.) אמנם, לפי שיטת הרי"י (הובא בתוספות ד. ד"ה והא) דבעינן עקירה והנחה מע"ג מקום ד' על ד' משום דילפינן מ"אל יצא איש ממקומו" דהחפץ צריך להיות ב"מקום", ושיעור "מקום" היינו ד' על ד', י"ל דמסתבר לומר (אע"ג דיש לחלק) כהנחת תוספות הרי"ד, דאם ידו יש לו דין מקום, גם לגבי הגדרת רה"י תיחשב מקום ד' על ד'.

יפטר, אלא מניח על דבר שדינו כרה"ר ממש, דהיינו גוף האדם שהוא חלק מרה"ר.²

ולכאורה כדברי תוס' הרי"ד היא ג"כ שיטת הראב"ד (הובא ברשב"א שבת ה. ד"ה ידו), וז"ל, ידו היכי דמי, וכו' ואם למעלה מג' הו"ל כרמלית, ואי למעלה מי' להוי רה"י כעמוד. ותירץ הוא ז"ל שאין אדם חולק לעצמו רשות. ותדע לך שהרי למדנו ממשא בני קהת שהמוציא משא למעלה מי' חייב, הרי שאין דנין באדם דין עמוד בלמעלה וכן אין דנין בו דין כרמלית ולא מקום פטור, לפי שהוא נע ונד, עכ"ל. לכאורה מבואר מדבריו כדברי תוס' הרי"ד, דגם לגבי אחרים ידו למעלה מי' דינו כרה"ר, וילפיין זה ממשא בני קהת, וטעם הדבר הוא דאין לו חשיבות להיות רשות בפני"ע; ולכאורה ההסבר בזה הוא דכל שאין לו חשיבות רשות בפני עצמו ועומד על רה"ר ממילא דינו כרה"ר עצמו. אמנם, הרשב"א כתב על זה וז"ל, וזה ראי' למה שכתבתי אני למעלה וכבר זכיתי לומר כדבריו, עכ"ל. ולכאורה קשה, דהרשב"א בעצמו סובר (כמו שנבאר לקמן) דלגבי אחרים המניחים אין דין היד למעלה מי' כרה"ר, ורק לגבי המעביר עצמו, ולכן צל"ע קצת.

והעירוני ידידי הרב אלכסנדר יודין, דיתכן דתוס' הרי"ד אזיל בזה לשיטתו בפ"ק (ח.), לגבי מה דאיתא בגמ' שם דעמוד ט' דרבים מכתפים

² כיו"ב מצאנו בדברי הריטב"א בפרק הזורק (צט. ד"ה מתניתין חוליית הבור), דמדייק מהגמרא (שם צט:) דהאזיר שהוא למעלה מעמוד הגבוה י' ורחב ד' דינו כמקום פטור אע"ג דגב העמוד עצמו דינו כרה"י [דאיתא בגמ' שם דכשזורק חפץ ונח על גביו "ממקום פטור קאתיא"]. ואע"ג דאי' בפ"ק (ז.) מימרא דרב חיסדא, ד"נעץ קנה ברה"ר וזרק ונח על גביו אפילו גבוה מאה אמה חייב מפני שרה"י עולה עד לרקיע, "מבאר הריטב"א דכשנועץ בו קנה נחשב הקנה כחלק מרה"י, אע"ג דהאזיר מסביביו לא נחשב רה"י. וע"ש עוד שמסביר דלכן יתכן שהזורק או מניח חפץ על עמוד אינו דומה לחפץ שמקצתו נמצא למעלה מי' שפטור עליו (כמבואר בשבת ח.) כי הכל הוי כאילו הוא בתוך רה"י.

עליו דינו כרה"ר. דכתב שם תוס' הרי"ד, דע"כ איירי שם רק בעמוד דשטחו הוא לכה"פ ד' על ד' (דלא כמשמעות רש"י שם ודלא כהרמב"ם [הל' שבת פי"ד ה"ח] אלא כהראב"ד [הובא בר"ן ג. בדפי הרי"ף]), אבל לא מטעמי, ודו"ק) דאילו הי' דין זה נוהג בעמוד פחות מד' על ד' ג"כ, הי' דינו כרה"ר גם למעלה מי', דמאי שנא, ובגמ' מבואר דכשהוא למעלה מי' אינו כרה"ר. והטעם דעמוד שהוא ד' על ד' אינו כרה"ר כשהוא למעלה מי' הוא דאז הוי כבר כרה"י, ולא אתי רבים ומבטלי כרה"י. וממילא מסיק דכשהעמוד אינו ד' על ד' אין הרבים מכתפים עליו בנקל וממילא אינו כרה"ר אפילו פחות מי'. מבואר מזה דהי' אפשר דהי' נמשך כרה"ר ע"י עמוד יותר מי' טפחים למעלה מהקרקע, לולא טעמים צדדיים. ולכאורה י"ל דזה לשיטתו לגבי גופו של אדם, דאע"ג דאזיר כרה"ר למעלה מי' אינו כרה"ר, מ"מ יתכן שיימשך כרה"ר ע"י דבר שהוא למעלה מי' מקרקעית הרשות.³

כשיטת ה"איכא מרבוותא" ותוס' הרי"ד, דהמניח ע"ג אדם אפילו למעלה מי' כרה"ר (או העוקר ממנו) חייב, משמע לכאורה דסוברים ג"כ הר"מ בר שניאור (הובא בחי' הריטב"א לעירובין לג. סוד"ה והא) ותוס'

³ ולכאורה אפשר לדחות דאין דברי הרי"ד תלויים אהדדי, די"ל דעמוד ט' דינו כרה"ר לא משום שבטל לגבי הרשות אלא משום דכיון דרבים מכתפין עליו הוי חלק מתשמיש הרבים והוה כרה"ר מצד עצמותו; ועיין קהלות יעקב (סימן י') מה שהאריך בענין זה. אבל בע"כ צ"ל דאין העמוד כרה"ר מצד עצמו לגמרי דהלא אינו ט"ז אמה (וכן העיר בקה"י שם ג"כ), (ואפילו את"ל דלא פשוט שכל מיני כרה"ר בעי ט"ז אמה – עיין היטב לשון רש"י בשבת ו. מ"מ לא מצינו חילוק באיזה מין כרה"ר נמצא העמוד) ולכן אפילו את"ל דדינו כקרקע כרה"ר ולא רק כחלק מאזיר כרה"ר דינו מקו"פ, מ"מ זה הוי רק מטעם דנטפל לעיקר קרקע כרה"ר, ולכן עדיין חידוש הוא לומר שיש יחס זה אפילו למעלה מי', וזה ניחא יותר לפי שיטתו לגבי אדם כרה"ר, אע"ג דלא בעינן לומר כן בהכרח, ולכן מסתבר לומר דלכה"פ הוא אזיל לשיטתו. ובאמת בקה"י שם מעיר דמשמע מרש"י בעירובין (פד: ד"ה בכומתא) כדעת תוס' הרי"ד דהי' יתכן מסברא דעמוד למעלה מי' יהא דינו כרה"ר, ונראה בעז"ה בהמשך דקשה לומר דרש"י סובר כדעת תוס' הרי"ד לגבי מניח ע"ג אדם.

הרא"ש (עירובין שם), דיעוי"ש מש"כ בהסבר הדין הנ"ל דהמוציא משוי למעלה מי'. וז"ל הריטב"א בשם הר"מ בר שניאור, דכי היכי דאמר ר"א שהמעביר משוי למעלה מי' חייב שכך משא בני קהת, ה"ה למוציא מרשות היחיד לרה"ר [כנראה גרס במימרא דר' אלעזר "המעביר", כמו הנידון שעליו הובאה בריש פ' הזורק (צז.)]; אמנם בספרים שלנו איתא להדיא "המוציא", וכן גורסים רוב הראשונים], שאע"פ שהוציאו למעלה מעשרה טפחים חייב, ואפילו עומד לפוש, **דלא שייך מקום פטור בדבר שהוא מונח בגופו של אדם או בידיו, שרגליו בארץ, כי מה שמונח בידו או ברגלו למעלה הרי הוא כמונח למטה בין רגליו.** וכשעומד לפוש הו"ל כאילו מניחו בקרקע. ולא עשו למעלה מעשרה ברה"ר שיהא מקו"פ אלא במה שאינו בידי אדם, וכו', עכ"ל. וכן בתוס' הרא"ש בהסבר למה לא נחשב החפץ כדבר שמקצתו במקום פטור, כתב, וז"ל, חפץ שמונח על כתפו או בידו נגרר אחר רגלי האדם במקום שהוא עומד שם חשיב כמונח החפץ, וכן מעביר חפץ מתחילת ד' לסוף ד' אפילו למעלה מי' כיון דרגלי האדם למטה מעשרה חשיב כמעביר החפץ למטה מי', עכ"ל.

מבואר מדבריהם דחפץ המונח על ידו או גופו של אדם העומד ברה"ר, אפילו אם מונח למעלה מי' דינו כמונח ברה"ר, אבל לא מטעמי' דתוס' הרי"ד, דהאדם נחשב כהמשך של הרשות ולכן המונח על ידו וכתופו דינו כמונח ברה"ר, אלא דכל דרגלי האדם מונחים בקרקע אין דנין החפץ כדבר המונח על האדם כלל אלא כמונח במקום שהאדם מונח, דהיינו על הקרקע ממש. ואע"ג דלא איירי הר"מ בר שניאור ותוס' הרא"ש באחר המניח על האדם או העוקר ממנו, אלא באדם עצמו שהוציא או העביר ועמד לפוש (ובסמוך בעז"ה נביא דברי הרשב"א דמחלק ביניהם), מ"מ נראה בדעתם דאין חילוק, דסברתם שייכת גם לאחר שמניח ע"ג אדם למעלה מי' דיהא דינו כמונח בין רגליו ע"ג הקרקע, וגם בדעת הר"מ בר שניאור כתב הריטב"א **"דלא שייך מקום פטור"** בדבר שהוא מונח על האדם, ולכאורה בהדיא כדברינו.

ובהסבר שיטתם נראה, דכל גוף האדם עם משאו שעליו נחשב חטיבה אחת, ומקום כל החטיבה הוא מקום רגליו של האדם, דהיינו על

הקרקע, ולכן כולה נחשב כמונח על הקרקע ממש. ולגבי המשווי שעל האדם, אמרינן דנטפל לו ונעשה כחלק ממנו ולכן נגרר בתרי', וג"כ נחשב כמונח במקום שרגליו עומדות. ובענין זה שונה אדם מכלי, דכבר העירו הראשונים דמוכח מסוגיא דכוורת (שבת ח.). דהמניח כלי שגבוה יותר מי' ברה"ר וחלק ממנו נשאר למעלה מי' פטור כיון שאין כולו ברה"ר. ואולי טעם הדבר הוא דאדם יש לו חיות ולכן א"א לדון על כל חלק ממנו בנפרד ולומר, למשל, דראשו מונח למעלה מי' וגופו למטה מי', דהחיות שייך לכולו כאחד ולא ניתן ליחלק; וכיון דבהכרח צריכים לקבוע מקום אחד במקום שהוא מונח עליו, אמרינן דהוא המקום בקרקע שעליו הוא עומד. משא"כ בכלי שנעשה מעצים ואבנים (וכה"ג), אע"ג דה"שם כלי" שבו תלוי בחיבורו כאחד, מ"מ אין לו חיות טבעי שמחברו ולא נעשה שינוי מהותי לחומר שלו אם מחלקו, ולכן אפשר לדון על כל מקצת ומקצת ממנו דנחשב כמונח איפה שהוא נמצא, וממילא לפעמים מקצתו למעלה מי' ומקצתו למטה, וכיון דלמעשה הוי כלי א' ועשה מעשה הנחה אחת ולא הניח כולו ברה"ר פטור.

ונראה דאע"ג דבנד"ד שוין כל הראשונים והמהלכים האלו לדינא, יהיו הברלים ביניהם בנוגע להתיחסותם לכמה נידונים. דייעויין בס' קהלות יעקב (שבת סי' א') דכנראה דפשיטא לי' דההבנה ב"איכא מרבוותא" היא דנחשב גופו של אדם עצמו כקרקע רה"ר, כמ"ש בתוס' הרי"ד, והוקשה לו לפ"ז בתרתי: א) דלכאורה לא עדיף גופו של אדם מקרקע רה"ר עצמו, וא"כ רק יהא חייב כשהחפץ המונח על הגוף (בין כשמניח על הגוף, בין כשמעביר אדם בגופו) אינו גבוה י' טפחים מעל גבי גופו, כמו דהמניח חפץ ע"ג קרקע ומקצתו נשאר גבוה מי' פטור. ומלבד שלא מצאנו חילוק זה, הלא לכאורה מוכח נגד זה ממקור הדין דהמעביר למעלה מי' פטור (שבת צב.), דהוא מנשיאת בני קהת את המזבח, דהלא המזבח עצמו היה גבוה י' אמות, דהוא ס' טפחים, ומבואר בגמ' שם דשליש מן המזבח הי' למעלה מכתפי הנושא, שהיינו כ' טפחים מעל גובה כתפיו, ואעפ"כ חייב, וצ"ע איך אפשר להסביר דין זה ע"פ הסברא דגופו נחשב כקרקע רה"ר. ב) דאיתא במשנה פ' המצניע (שבת צא:) דהמוציא קופה והניח מקצתו (או אפילו רובו) ברה"ר ומקצתו עדיין מונח ברה"ר

פטור, וא"כ צ"ע איך יתחייב הכא מטעם הנחה ברה"ר אם (כמו שהיה בנשיאת המזבח והארוץ) רק מקצת מונח על כתפיו או על גופו והשאר תלוי באור למעלה מי'.

אמנם לפמש"כ בדעת תוס' הרא"ש והר"מ בר שניאור, לכאורה יש לתרץ קושיותיו לפי דעתם, דכיון דכל משוי שעל האדם נגרר בתרי' ונחשב כמצורף לו, ומטעם זה נחשב כמונח בין רגליו, לא איכפת לן אם ראש המשוי הזה עומד למעלה מי' מע"ג האדם או אם מקצתו אינו מונח עליו, דכל שמגדירים אותו כמשוי האדם לא נחשב כמונח על האדם בפנ"ע כלל. (ואע"ג דאם הי' מונח ממש על הקרקע עדיין הי' פטור המניחו כשגבוה י', מ"מ לפמש"כ אין כוונת ראשונים אלו דהוה מונח בפנ"ע בין רגליו, אלא דהוה כחלק ממנו ולגבי הוא עצמו לא איכפת לן אם ראשו למעלה מי').⁴

ועוד יש להעיר, דמבואר בסוף דברי תוס' הרי"ד דסברתו מסבירה ג"כ למה אין גוף האדם כרמלית, ולכאורה אם סובר כדעת התוספות (ה).

⁴ בדעת תוס' הרי"ד באמת קשה קושיות הקה"י. לגבי קושיות הראשונה לא ברור לי תירוץ, אבל יש להעיר דכל הסוגיא שם אינה מתיחסת לסברא הזאת, דכשמקצתו למעלה מי' פטור, כמו שמעיר הרשב"א בפ' הזורק (צ). ממה דמנסה הסוגיא שם להוכיח דכל המשוי הי' למעלה מי'; וע"ש מש"כ הרשב"א לתרץ זה, אבל קשה להבין איך תירוצו מספיק לתרץ קושייתו מנשיאת מזבח וארון. ועי' שו"ת אב"ג (חאו"ח סי' רנ"ז אות ב'), ודו"ק. ולפ"ז יש לעיין אם מאיזה טעם מזבח וארון שאני, וצ"ע.

אמנם, לגבי קושיות השני' יש לדחות דהסוגיא בפ' המצניע איירי כשהחפץ מונח על קרקעית הרשות המעכבת – למשל, על האיסקופה, משא"ג בנד"ד דהחפץ רק משען על כתפי או גוף או יד האדם, והשאר נתלה באויר מעל הרה"ר, ויש לעיין אם י"ל דכה"ג דינו כמונח לגמרי ברשות שעליו כולו נשען, ועי' בסוגיא דשדי נופו בתר עיקרו (שבת ד:), דאולי נוגע לזה, ואכמ"ל.

שם) ועוד ראשונים דאין כרמלית בכלים ודינו כרה"ר, יהא ג"כ מהא טעמא. וא"כ גם המניח ע"ג כלי למעלה מי' ברה"ר אפילו רחב ד', יהא דינו כמניח ברה"ר. אמנם בודאי א"א לומר כן, דמפורש בגמ' (ת. דקופה המונחת ברה"ר גבוה י' ורחבה ד' אין מטלטלין מתוכה לרה"ר ומרה"ר לתוכה, ועוד מבואר שם דכוורת כה"ג העומד ברה"ר דינו כרה"י, וכן נפסק להלכה בהדיא בשו"ע (סי' שמ"ה סע' ו'). ולכן נראה דצ"ל דסובר תוס' הרי"ד דלא אמרינן אין כרמלית בכלים להיות דינו כרה"ר. (ואולי סובר כהג"א בפ"ק דשבת [סי' ט"ז] דבכה"ג הוא מקו"פ, או כמשמעות הראב"ד [בהשגות להל' שבת פי"ד הי"ח] דהוי כרמלית ממש – וע"ע במש"כ הרי"ן [א. בדפי הרי"ף] בשם הראב"ד ודו"ק). אמנם לפי הבנתינו בדעת הר"מ בר שניאור ותוס' הרא"ש, אין סברא שלא לומר דאין כרמלית בכלים, כי סברתם רק שייכת לאדם ולא לכלים.

ע"פ א' מיסודות האלו בהבנת שיטת הר"מ בר שניאור ותוס' הרא"ש, דהיינו דהחפץ דינו כמונח למטה מכח זה דנטפל לגוף האדם, יש להסביר נקודה אחרת. דאיתא במשנה בדף צב. דהמוציא משוי על כתפו חייב שכן משא בני קהת; ובגמרא שם, דהזכרנו לעיל, הוסיף ר' אלעזר דהמוציא משוי למעלה מי' חייב שכן משא בני קהת. ופירש שם רש"י (ד"ה המוציא), דלא בא ר"א לחדש אלא דהמוציא בידו למעלה מי' חייב, דאילו לגבי המוציא בכתיפו למעלה מי', מוכח כבר מהמשנה דחייב, דהלא סתם כתיפו למעלה מי' הוא. היוצא מזה דיש לכל הפחות הו"א לחלק בין כתיפו לידו, דעל המונח על כתיפו למעלה מי' חייב כשמעבירו, ועל הנאחז בידו פטור. ובחי' הריטב"א שם (ד"ה שכן) הוסיף והסביר, דרש"י לא כתב כן רק משום דפשטות העובדה של מוציא על כתיפו איירי למעלה מי', כי זה יש לדחות, אלא דג"כ מסתבר לו הכי; וז"ל הריטב"א, דוודאי כל שהמשוי מונח על כתיפו כיון דבגופו נח בקרקע אפילו הוא כולו למעלה מעשרה פשיטא דחייב, עכ"ל. (ע"ש דמחלק לא בין המונח על כתיפו לנאחז בידו, אלא בין המונח על כתיפו לבין הנישא במוט התלוי באויר, דבכך איירי משא בני קהת.) ולכאורה י"ל דהסבר דבריו הוא ע"פ הנ"ל, דסובר הריטב"א דכל שמונח על גופו ממש מסתבר דנטפל לגופו, והחידוש הוא דאפילו מה שבידו או נתלה באויר ג"כ חייב עליו, או משום

דגם זה דינו כנטפל לגופו, או משום דחייב אע"ג דלא נטפל לגופו; ואולי יהיה נ"מ למסקנא לגבי אחרים המניחים עליו, בין המניחים על כתיפו לבין אלו שמניחים על ידו, וצ"ע בזה.⁵

ועיין עוד ברמב"ם (הל' שבת פי"ב הי"ב) דפסק, וז"ל, המוציא בין בימינו בין בשמאלו בין וכו' חייב וכו' וכן המוציא על כתפו חייב אע"פ שהמשוי למעלה מעשרה טפחים ברה"ר, שכן הי' משא בני קהת במשכן למעלה מעשרה וכו', עכ"ל. רק הזכיר הרמב"ם החיוב של מוציא למעלה מעשרה במוציא על כתיפו, אע"ג דמימרא דר"א נאמרה סתם; ואמנם, עיין במ"מ שם דכתב דלדינא מסכים הרמב"ם דה"ה המוציא בידו. אבל בשפ"א (שבת צב.) פי' דהרמב"ם רק מחייב כשמוציא על כתפו למעלה מי' ולא בידו. ויש להסביר דבריו ג"כ ע"פ הנ"ל, דרק על כתפו נחשב כמצורף לגופו, ולכן רק בזה דינו כלמטה מי' (אלא דלפי הרמב"ם זה גופא החידוש של ר' אלעזר ולפי הריטב"א בדעת רש"י, זה פשיטא בלי מימרא דר"א). ולפ"ז צ"ל דבאמת כתפו לאו דווקא, דה"ה על ראשו למעלה מי' חייב, וכן משמע בדבריו לאח"כ (שם הי"ד) דפסק דהמוציא

⁵ בסמוך נביא שיטת התוספות דהמעביר או מוציא משוי למעלה מי' אינו חייב אלא כשמורידו למטה מי' לבסוף. ועיין בשו"ע הרב (או"ח סי' שמ"ז, קו"א ס"ק א') ובחזו"א (או"ח סי' ס"ב סעיף י"ט אות ג') דתמהו עליהם מכמה סוגיות דמשמעוהו דחייב גם כשעוקר ומניח כשעדיין החפץ למעלה מי', ובחזו"א רצה לדחות שאין זה כוונת התוספות כלל. אבל המעיין יראה דרובם ככולם של הסוגיות איירי בנושא בגופו: על ראשו, לאחורי אזנו, על כתפו, או בפיו, אבל לא בידו. ולפי החילוק שכתבנו בדעת הריטב"א, י"ל דבאמת רק אמרו התוספות דבריהם כשנושא בידו, ורק בזה איירי הגמ', אבל אין הכי נמי אם הי' על גופו ממש וכ"ש בתוך פיו יודו התוס' דנטפל ונצטרף לגופו וחייב עליו אפילו כשלמעלה מעשרה. אמנם בתוס' בעצמם בעירובין לג. הזכירו המניח על ידו או על כתפו, ולכן א"א לפרש כן בדבריהם בפרט; ואולי יש לדחות דעל כתיפו היינו דנישא במוט, ודוחק.

משוי כבד על ראשו ואחז בידו חייב, וקשה טובא לומר דאירי בשהשפיל ראשו למטה מי' או בננס (וא"כ ל"ק מדברי הרמב"ם האלו על השפ"א).

- ב -

עד כאן דברנו בדעת הראשונים הסוברים דידו של אדם שהוא ברה"ר, אפי' כשהיד למעלה מי', לעולם דינו כרה"ר אפי' לגבי אחרים העוקרים ממנו או המניחים על גביו. וכבר הזכרנו דגם תוספות וגם הרשב"א פליגי על זה וסוברים דהמניח ע"ג היד כמניח במקו"פ, ונראה דגם הרמב"ן פליג על זה.⁶ אמנם באמת כנראה פליגי תוס' והרשב"א לדינא ולא שוו שיטותיהם כלל, ונקודת המחלוקת היא איך להבין מימרא דר"א דהמוציא משוי למעלה מי' חייב, דהוא עיקר המקור לדעת הראשונים דידו לעולם דינו כלמטה מי', כנ"ל.

דעיין ברשב"א בפ"ק הנ"ל דכתב, וז"ל, דהמוציא למעלה או המעביר למעלה מעשרה דחייב, על כרחין דווקא באדם אחד שעמד לפוש, דעקירת גופו והנחת גופו כעקירת והנחת חפץ דמי, ומשום דגמרינן לה ממשא בני קהת. אבל⁷ אם הניחה במקום אחר, דוקא כשהניחה למטה משלשה או שטחה בכותל למטה מעשרה וכו' אבל אם העבירה למעלה מי' והניחה למעלה מעשרה פטור, עכ"ל. כלומר, דמחלק הרשב"א בין דינא דידו של אדם לגבי האדם עצמו לבין דינא דאותה היד לגבי אחרים, דהמעביר או המוציא עצמו חייב אפי' כשמעביר ביד שהוא למעלה מי' אבל אחרים המניחים על אותה היד פטורים.

⁶ עיין לקמן הערה 8.

⁷ ע"פ מהדורת מוסד הרב קוק.

מאידיך, עי' תוספות בעירובין (לג. ד"ה והא) דכתבו, וז"ל, משכחת לה דאינו חייב [כשמוריד מאילן שהוא רה"י לרה"ר שתחתיו] כגון וכו' דכי מטי לי' עד מקום הנטיי' יניח על ידו או על כתפו למעלה מי', דהא דמחייב בהזורק (צז.). מעביר למעלה מעשרה היינו דוקא בדלא נח למעלה מעשרה עכ"ל. כלומר דחידשו התוספות דאפילו המעביר עצמו אינו חייב כשמעביר למעלה מי' דלעולם דינו כמקום פטור, ההיפך הגמור משיטת תוס' הרי"ד והר"מ בר שניאור ודעימייהו. וכן כנראה ג"כ שיטת התוספות בפ"ק דשבת (ו. ד"ה התם) דכתבו על מה שמנסים בגמרא שם להביא מקור לדינא דברייתא דהמוציא מחנות [היינו רה"י] לפלטיא [היינו רה"ר] דרך סטיו [היינו כרמלית, דהוא מה"ת מקום פטור] חייב, וז"ל, ומוציא ומושיט ומעביר ד"א ברה"ר דרך למעלה מי' חייב, אע"ג דאי הוה מנח לי' למעלה מי' פטור, מ"מ תחתיו במקום שמהלך מקום חיוב הוא, עכ"ל. ומשמע מדבריהם דליכא ציור של חיוב בהנחה למעלה מי'; דאי הוה כוונתם רק דהמניח שם על דבר אחר פטור, אבל המעביר עצמו חייב כשעמד לפוש, דלגבי זה דינו כרה"ר עצמו, אז פשיטא לכאורה דאינו דומה לסטיו דהוא מקום פטור לגמרי מדאורייתא וייפטר בכל אופן דמניחו שם. אלא משמע שסוברים כדברי תוס' בעירובין, דלעולם פטור אלא א"כ מניחו למטה מי'. (אמנם, לפי מה שבעז"ה נבאר לקמן דברי הרשב"א לכאורה יש לדחות.) וכן משמע לענ"ד מתוס' בפ' הזורק (צט: ד"ה או), שהביאו המוציא למעלה מי' כדוגמא של מקרה דחייב המוציא אע"פ דהעבירו דרך מקום פטור באמצע, כמו שהביאו כדוגמא דינא דהמוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו. (ע"ש שהקשו על ספיקת הגמ' שם לגבי הזורק מרה"ר לתוך אויר גבוה מי' ונח ע"ג עמוד דדינו כרה"י.) וכבר העיר הגרע"א בחידושו (קב. על תוס' ד"ה והוציאו) מהתוס' הנ"ל בדף ו., אלא דהוקשה לו מדברי תוס' ס"פ הזורק (שם) דלכאורה מתנגדים לזה, דכתבו שם דבליעת אוכלים נחשבת הנחה לחייב הבולעם לאחר שהוציאם או

העבירים בפיו אע"ג דפיו למעלה מי', ובסוף דבריהם שם כתבו בהדיא דבעלמא המעביר למעלה מי' דינו כמעביר למטה.⁸

⁸ ויש להעיר דלכאורה שיטת התוס' הזאת ניחא רק לשיטתם במה שחידשו חידוש גדול אחר באותו הדיבור, דהיינו דהמעביר מרה"י לרה"י דרך רה"ר חייב אפילו אם לא עמד או הניח החפץ בינתים. דמקור שיטתם היא הסוגיא בריש פרק הזורק (צז). דלפום ריהטא מבואר שם בהדיא דהמעביר מרה"י לרה"י דרך רה"ר חייב, ואיתא שם דה"ה אפילו כשמעביר החפץ למעלה מי'. ואע"ג דשם מבארים דווקא שיטת ר"ע, מ"מ משמע דלמסקנא לא פליגי. וכתבו הרמב"ן והרשב"א שם דבוודאי המעביר כה"ג ולא הפסיק באמצע פטור, אלא דהתם מחייב רק ר"ע משום דסובר דמהלך כעומד דמי. אמנם יוצא מדבריהם דהמעביר אפילו למעלה מי' חייב כשמהלך למ"ד מהלך כעומד דמי, וכן לדידן כשעומד ממש, דהוא בהדיא כנגד שיטת התוספות דכה"ג פטור כשהחפץ נשאר למעלה מי'. אלא דהתוספות לשיטתייהו דביארו הגמ' בע"א, דחייב אפילו כשלא עמד ורק ההעברה היתה למעלה מי', ויכולים לפרש דהיכא דעמד ברה"ר באמת אינו חייב אם לא הורידו למטה מי'.

ושוב ראיתי דבתוצאות חיים (סימן י"ג ס"ק ב') העיר כן, דהתוס' אזלי לשיטתייהו. אמנם, שם הקשה סתירה בדברי הרמב"ן, דמדברי הרמב"ן הנ"ל יוצא כשעומד יתחייב אפילו כשהמשוי למעלה מי'. אמנם הביא שם דברי הרשב"א פ' הזורק (צט:): בשם הרמב"ן דדן בקושית הראשונים איך יתכן דבגמ' שם בעא מיני' רב מרדכי מרבא אם חייב הזורק מרה"י לרה"ר דרך אויר רה"ר דלמעלה מי', דהיינו מקום פטור, הלא בכמה סוגיות מפורשות דכה"ג חייב, וא' מהסוגיות דהובאה בקושיא הוא דין ד"המוציא משוי למעלה מי'. והביא הרשב"א בשם הרמב"ן, בתוך הדברים, וז"ל, וכן מעביר דרך עליו [שבת ח: ט]. ומוציא משא למעלה מי', הנחתה במקום חיוב הוא, עכ"ל. ולכאורה מבואר מתירוץ זה, וכן לכאורה משמע מהקושיא, דרק חייב כה"ג כשמניחו למטה מי'. ומשאיר התוצ"ח שיטת הרמב"ן בצ"ע. אמנם, המעיין בדברי הרמב"ן עצמו יראה דכל דברי הרשב"א איתא ברמב"ן חוץ מהקושיא והתירוץ לגבי המוציא משוי, דלא הוזכר כלל. ולכן להרמב"ן לשיטתו בדווקא ניחא, דבאמת סובר דבכה"ג חייב גם למעלה מי', ולכן אינו דומה לכל הנידון של המעביר דרך מקום פטור. ואולי הרשב"א הי' לו נוסחא אחרת בדברי הרמב"ן, או דרק הביא עיקר יסוד התירוץ מהרמב"ן דאויר של העמוד אין דינו כרה"י, אבל הביא זה לתרץ כל הקושיות של הראשונים בענין ודו"ק.

והתוספות בעירובין הביאו מקור לדבריהם מסוגית הגמ' בפ"ק דשבת (ח: - ט.) דאיתא שם מימרא דרבא דמעביר חפץ מתחילת ד' לסוף ד' ברה"ר, אע"פ שהעבירו דרך עליו, חייב. והקשו בגמרא שם מזה על מה דאיתא בבביתא דהעומד במקום פטור ועוקר מרה"י ומניח ברה"ר פטור. ותירצו בגמרא, "התם לא נח, הכא נח." ופי' שם רש"י (וכן כנראה הבין הרמב"ם [הל' שבת פי"ב הי"ד]) דביאור ד"העבירו דרך עליו" הוא דהגביהו למעלה מי' כשהעבירו, ונחשב זה כהעברה דרך מקום פטור. ועוד כתב (ד"ה חייב), וז"ל, חייב – כי הדר אנחי, ואע"ג דדרך מקום פטור אזל, עכ"ל. ולמסקנת הגמרא פירש"י דחייב כיון ד"לא נח" החפץ במקו"פ. משמע מכל הסוגי' לפי פירוש זה דהמעביר חפץ ד' אמות ברה"ר למעלה מי', אילו עמד ועי"ז נח החפץ קודם כשהורידו, נחשבת כהנחה במקום פטור ופטור. אבל כבר העירו דלפי פי' התוס' שם (ד"ה לימא; וכן פי' הראב"ד בהשגות על הרמב"ם שם) אין ראי' כלל, משום דפירשו דהסוגיא איירי במי שעומד במקום אחד ומעביר ד' אמות מצדו האחד לצדו האחר, וכל הנידון הוא אם מה שמעבירו דרך פניו נחשבת הנחה, ולא שייך כלל לענינינו. וגם לפי המפרש על דרך פירש"י יש לדחות, דבתוס' הרא"ש בעירובין (שם) כבר הוקשה לו סוגי' זו (כי הוא ביאר על דרך פירש"י). ותי' דפיסקת הגמרא "התם לא נח הכא נח" מוסב על הגברא, דכשהעביר דרך עליו למעלה מי' לא נח האדם במקום פטור, ולכן חייב אפילו אם לא הניח החפץ; אבל כשעמד במקום פטור, ועקר מרה"י והניח ברה"ר אז פטור.⁹ אמנם בפירש"י לא משמע כדבריו (עי' בפרט בד"ה

⁹ דרך אגב, לפי פירוש זה לכאורה ניחא לפרש בבביתא כפשוטו, דהעומד במקום פטור ועקר מרה"י והניח ברה"ר פטור אפי' לא עמד או הניח החפץ באמצע, וכן משמע מסתימת לשון הרמב"ם (הל' שבת פי"ד הט"ו) דכן פסק, כמו שהעיר השפ"א (שבת ט.).

אמנם, לפי פי' תוס' והראב"ד כמעט מפורש דתירוצ' הגמ' הוא דבעינן הנחת או לכל הפחות עמידת החפץ ממש כדי לפטור, כמוש"כ הראב"ד בהשגות שם ע"פ מהלך זו בסוגיא, וכ"כ תוס' הרי"ד [ועיין בפסקי הרי"ד (שבת ח) דמביא סברא זו

הכא), אלא ד"נח" מוסב על החפץ, וא"כ לכאורה הי' משמע דסובר רש"י כהתוס' הנ"ל בעירובין. אמנם לכאורה א"א לפרש כן בדעת רש"י, דבהדיא כתב על המימרא דר"א (שבת צב. ד"ה המוציא), וז"ל, והא דתנן הזורק ד' אמות בכותל למעלה מעשרה כזורק באויר, אלמא אין למעלה מעשרה כרשות הרבים, דווקא זורק אבל מעביר חייב, דיליף מבני קהת במשכן, עכ"ל. מבואר מזה דס"ל דמעביר דומיא דזורק חייב, והיינו כשהונח למעלה מי', ושור"ר שכן העיר בשו"ע הרב (קו"א או"ח סי' שמ"ז ס"ק א') וא"כ לכאורה צ"ל דכוונת רש"י בפ"ק כשכתב דחייב "כי הדר אנחי" היינו (אם לא שלדעתו יש מחלוקת הסוגיות מאיזה סיבה) הנחה באיזה אופן שמועיל, כולל עמידה. אמנם עדיין צ"ל דאין רש"י סובר כתוס' הרי"ד ודעימי' דלעולם המונח על היד כמונח ברה"ר ממש, דאז אין להחשיבו כהעברה דרך מקום פטור. אלא נראה לומר דסובר רש"י כדעת הרשב"א, אע"ג דדינו כמקום פטור מ"מ חייב כשמעביר דרך למעלה מי' ועומד כשהחפץ עדיין שם.

- ג -

אולם לכאורה דברי הרשב"א צ"ע, דממ"נ, אם נחשב המונח על היד דלמעלה מי' כמונח ברה"ר יהא הדין כן גם לגבי אחרים, ואם לאו, למה חייב המעביר עצמו. ואולי יש לדייק מלשונו (ע"ש) דדין זה תלוי מאיזה טעם שהוא במה דעקירת והנחת גופו כעקירת והנחת חפץ (שבת ג.), אבל הדברים צ"ב. ולפום ריהטא הי' נראה דבאמת דין היד והגוף כשלמעלה מי' כמקום פטור, אלא דהכי חייבה רחמנא, דהמעביר שהולך ברגליו דרך רה"ר חייב אע"ג דהחפץ נמצא במקום פטור, כיון דכך הוה במשכן, דומיא דחיוב הושטת חפץ מרה"י לרה"י אחרת מעל לרה"ר דווקא

ודחה אותו והסיק דממילא נחשבת הנחה ע"י זה דגופו תמיד בעמידה] ולפי פירוש"י עצמו, לכאורה אפשר לפרש בבי' הדרכים.

בגזוטר אחת (שבת צו.), דבפשטות א"א להסביר ע"פ כללים הרגילים דהוצאה והעברה, אלא דחייב משום דכך הי' במשכן (אמנם ע"י היטב תוס' ריש שבת ב. ד"ה פשט); וכן הבין בעל הקה"י את שיטת הרשב"א. ולפ"ז, מה שהזכיר עקירת והנחת הגוף הוא רק להסביר למה נחשב הנחה כשעומד. אמנם, ע"י דברי הרשב"א בפרק הזורק (צט:), ולכאורה מבואר שם דאין זה כוונתו. דאיתא בגמ' שם דבעי מיני' רב מרדכי מרבא מה הדין בזורק מרה"ר ונח ע"ג עמוד גבוה י' ורוחב ד', שהוא רה"י, האם יש לפטרו משום דבא דרך מקום פטור, דהיינו האויר שהוא למעלה מי'. והקשו הראשונים דמכמה סוגיות מוכח דחייב משום הוצאה והעברה אף כשהעביר דרך מקום פטור בינתיים. ותירץ הרמב"ן דשאני עמוד כיון דלית לי' מחיצות לא אמרינן לגבי' דאויר רה"י עולה עד לרקיע, ולכן אפי' לאחר שנח החפץ ע"ג העמוד נמצא במקום פטור, אע"ג דמונח על רה"י. משא"כ בשאר העובדות, דהתם לבסוף נח החפץ ונמצא לגמרי ברשות המחייבו. וברשב"א (כמו שהבאנו לעיל מתוס') הביא בתוך הדוגמאות המעביר חפץ למעלה מי' והסיק דשאני התם ג"כ נעשית הנחתה במקום חיוב. ושוב הקשה, וז"ל, ולא מחוור בעיני, דהא מוציא משוי למעלה מי', אם עמד לפוש מי לא מחייב. וכן מעביר דרך עליו ועמד בסוף ארבע, מי לא מחייב. ובתוס' אמרו דשאני מעביר ומוציא שכן הי' במשכן, ואינו מחוור בעיני, ועדיין צריכא תלמוד, עכ"ל. ולכאורה אם הבנת הרשב"א בדינא הנ"ל דר"א היא דחידשה התורה דחייב המעביר כשרגליו ברה"ר אע"ג דהחפץ במקום פטור, אדרבה, לא קשה כלל מדינא ההוא לנידון דמעביר דרך פטור ולבסוף הניח במקום חיוב, דהלא באמת התם גרע, דאפי' לבסוף במקום חיוב לא הניחו ומ"מ חייב, אלא דהכי הוא גדר החיוב כיון דכך הי' במשכן. ובאמת אולי זה כוונת התוס' דהביא הרשב"א, אלא דהוא בעצמו דחה זה. אלא דנראה מדבריו דשוה מוציא משוי למעלה מי' ועומד לפוש למניח ע"ג העמוד לפי שיטת הרמב"ן, ולכן הקשה דכבר מוכח דכה"ג חייב ומאי איבעית הגמרא. ולכן נראה דכוונתו היא דחפץ כזה שלמעלה מי' לעולם נמצא במקום פטור, אלא דמ"מ המעבירו חייב משום דהניחו ע"ג רה"ר.

ולהשלמת הביאור צריכים להוסיף עוד נקודה. דהנה יש לעיין, כשמניח חפץ על אדם העומד ברה"ר למטה מי', דלכו"ע חייב, האם נחשב כמניח ע"ג קרקע רה"ר ממש ע"י האדם שעומד על הקרקע הזו או דנחשב רק כמניח ע"ג האדם בתוך אויר רה"ר, ומטעם אויר רה"ר חייב. וי"ל בדעת הרשב"א, דתלוי זה בדרך ההנחה, דאם האדם עומד במקומו ואחר מניח עליו, אז כל ההנחה נעשית עליו ולא על הקרקע (אע"ג דהאדם נסמך על הקרקע), והוי כמו שזורק בפני לבניה דחייב (שבת ז). ופירש שם רש"י (ד"ה חייב), ז"ל, דכל למטה מי' רה"ר הוא ובלבד שינוח למטה מג' דהוי כקרקע, או באויר כי האי דנדבקה בכותל, עכ"ל. אבל אם החפץ כבר מונח על האדם לפני ההעברה, והאדם עוקרו ומניחו ע"י עקירת והנחת גופו, אז אמרינן דהניח גם גופו וגם החפץ ביחד ע"ג הקרקע, כיון דלמעשה רק הקרקע היתה עומדת במקומה ועשה הנחה ביחס אלי'; ועי' מש"כ רש"י בפ"ק (ד"ה גופו) לגבי למה כללא ד"עקירת גופו כעקירת חפץ דמי" שיין רק לגופו ולא לידו הפשוטה, דשאני גופו דנייח ע"ג קרקע, ולכאורה כוונתו דאז שיין לדון עקירת הגוף כעקירת החפץ מע"ג הקרקע. (ובזה יש אולי פתח ליישב פרש"י מקושיית התוס' שם, ואכמ"ל.) וא"כ י"ל דסובר הרשב"א דכשאחר מניח חפץ על האדם העומד במקומו, לא רק שנשאר החפץ במקום פטור אלא שלא עשה מעשה הנחה על הקרקע וביחס להקרקע, אלא ביחס למקום פטור. אבל אם האדם עצמו העביר החפץ, כיון דעקירת גופו והנחת גופו כעקירת והנחת חפץ דמי, כמו שהזכיר הרשב"א, נחשב כמעשה עקירה מעל הקרקע וכמעשה הנחה על הקרקע, דהוא למטה מי', ולכן אע"ג דנשאר החפץ במקום פטור, סובר הרשב"א דילפינן ממשא בני קהת דכה"ג חייב. (אם כנים הדברים, יוצא לכאורה לפי הרשב"א דגם בהוצאה וגם בהעברה, מעשה העקירה ומעשה ההנחה הם המחייבים, ולא אמרינן דעיקר המחייב הוי שינוי מקום הויית חפץ או אפילו מעשה העברת החפץ ממקום למקום, דהלא לבסוף נשאר במקום פטור, והאריכו בענינים אלו האחרונים, ואכמ"ל.) ובזה ניחא לפרש ג"כ דעת רש"י אם דעתו כדעת הרשב"א, כמו שהצענו לעיל, דהלא כתב בהדיא בפ"ק (ט). דעשה עקירה מרה"ר והנחה ברה"ר, אע"ג דדרך מקום פטור אזל.

אמנם, אע"ג דלפי דברינו לא הוי דעת הרשב"א בגדר המחייב של העברה או הוצאה למעלה מי', דהוי רק חידוש דילפינן ממשא בני קהת כיון דהכי הוה במשכן, שוב מצאתי דמלבד דברי תוס' הנ"ל המובאים ברשב"א דאולי מבוארים ע"פ הבנה זאת שדחינו בדעת הרשב"א, משמע דגם הרי"ד בפסקיו סובר כסברא הזאת (וכנראה אין זה כדעתו בתוס' הרי"ד שהבאנו לעיל, ואולי חזר מא' מהם כדרכו לפעמים, וצ"ע.), דכתב בפסקי הרי"ד בסוגי' דזריקת כוורת (שבת ת.) כדעת רש"י דטעם הפטור הוא דהזורק רשויות פטור. והוסיף הרי"ד, וז"ל, פי' דווקא בזורק וכו' אבל במוציא חייב, שהרי מצינו שהיו מעבירין רשויות השלחן והמזבח, וכי היכי דילפינן מהתם לקמן בפרק המצניע לחייב למוציא למעלה מי', נילף מהתם נמי לחייב במוציא רשויות אע"פ שהזורק פטור, עכ"ל. ואם סובר הרי"ד דחייב במוציא למעלה מי' משום דנחשב כלמטה מי' או משום דלכה"פ ההנחה נעשית ע"ג הקרקע, אין מזה מקור למילף עוד חידושים בפרטי מלאכת הוצאה כמו הוצאת רשות ואין מזה מקור שיש איזה חילוק מהותי בין זריקה להעברה, ורק ליכא היכא תימצי לחייב כה"ג בזריקה, ולכן נראה דסובר דילפינן ממשא בני קהת דשאני גדרי העברה מזריקה, והחידוש של משא בני קהת הוא דדרך העברה חייב אע"ג דהווי למעלה מי' דבעלמא הוא מקום פטור, וע"י זריקה היה באמת פטור.^{10,11}

¹⁰ לכאורה לפי זה יהי' נ"מ לגבי מש"כ החזו"א (או"ח סי' ס"ב סעיף י"ט אות ג') דלדעת הרשב"א רק חייב המעביר כשגם העקירה וגם ההנחה היתה ע"י הגוף, אבל אם עקר החפץ מן הקרקע והעבירו למעלה מי' ועמד לפוש, לא הוי דומיא דמשא בני קהת ופטור. ולפמ"ש בדעת הרשב"א לכאורה לא יהי' הדין כן, אמנם לפי פסקי הרי"ד אפשר דכך יהי' הדין.

¹¹ וע"ע בש"ע הרב (בקו"א שם) דכנראה יש לו הבנה אחרת בשיטה זו המחלקת בין אחר הנותן עליו לבין האדם עצמו ע"פ התוס' בעירובין (כ.), ולא ירדתי לסוף דעתו בזה.

- ד -

בנוגע לשיטת התוספות בעירובין יש להקשות: אם המוציא משוי למעלה מי' חייב רק כשמורידו ומניחו למטה, לכאורה שוה לדין שנאמר בפ"ק (ו.) דהמוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב, וכן משמע בהדיא בתוספות הנ"ל בדף צט.: וא"כ קשה, כיון דילפינן דהמוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב ממה דמוציא דרך צדי רה"ר חייב (ופי' תוס' בפ"ק [שם ד"ה מידין] דהמקור הוא מזה דמסתמא הי' כך במשכן), למה בעינן למילף ממשא בני קהת דחייב כשמוציא למעלה מי' ושוב מניחו בקרקע;¹² ומבואר בסוגיא בדף צב. דבעינן ילפותא מהתם, דטרחו בגמ' שם באריכות למצוא המקור. ובאמת בתוס' (ו. ד"ה התם) הקשו להיפך, למה בעינן ילפותא מיוחדת למוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו ולא ילפינן ממשא בני קהת, ע"ש מה שתירצו. אבל א"כ לאחר שלמעשה יש מקור מיוחד יש להקשות להיפך מדבריהם כמ"ש. ועי' חידושי הריטב"א (צט: ד"ה או) דדן בשאלת התוס' דהזכרנו למה הסתפק רב מרדכי מדין של הזורק מרה"ר ונח ע"ג העמוד, מ"ש מחנות לפלטיא דרך סטיו דכבר קיי"ל דחייב. והביא שם תי' בשם התוספות, וז"ל, דהתם אע"ג דסטיו מקום פטור הוא הרי החפץ הולך בתוך עשרה טפחים שראוי להיות ר"ה בעלמא, משא"כ בזה שהוא למעלה מעשרה טפחים שאינו ראוי להיות ר"ה כלל, עכ"ל. הרי דדברי התוס' הובאו בריטב"א תי' קושיתינו, דשאני מקום פטור של אויר דלמעלה מי' מסטיו דהוא ג"כ מקום פטור מה"ת כיון דאינו לא רה"ר ולא רה"י, דאויר אינו אפילו ראוי להיות רה"ר ולכן גרוע הוא, ואפילו לאחר

¹² בשלמא לגבי מעביר ד"א ניחא, די"ל דהחידוש הוא דחייב אע"ג דלא העבירו משך ד' אמות ברה"ר. והעירוני ידידי הרב עקיבא וויליג דבשיטה לר"ן (ח:) הסביר ע"פ סברא זו מה החידוש של מימרא דרבא דמחייב בהעבירו דרך עליו; אמנם, לפי גירסתנו בסוגיא איתא, "אמר ר' אלעזר, המוציא משוי למעלה מי'. ואע"ג דנראה דיש ראשונים שגרסו "המעביר", כגון הריטב"א בעירובין לג., אין גירסת התוס' בדף צט: כן, וכן אין זה גירסת רוב הראשונים.

דקים לן דהמוציא מרה"י לרה"ר דרך קרקע מקום פטור חייב, הי' אפשר לומר עדיין דהמעביר דרך אויר רה"ר למעלה מי' פטור. ולכן מבואר ג"כ למה בעינן למילף ממשא בני קהת, דשם איירי במעביר דרך מקום פטור דאויר. אמנם, עדיין הדברים צ"ב, כמ"ש הריטב"א בעצמו "דכל זה איננו מחזור כל הצורך", דלמעשה שניהם מקומות פטור, ומה איכפת לן במה שראוי להיות ר"ה.

וכדי לבאר קצת, נראה להקדים דבהמשך הסוגיא הנ"ל דמוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו (ה: ו-). משמע דאין הספק אם בעינן שילך ישיר מרה"ר לרה"י ולהיפך, אלא דבעינן דתיחשב ההוצאה תהליך א' ולא יהי' ההילוך ביניהם כהפסק בתהליך הזה. (ולכן מנסים בגמ' להביא ראיה מהעברה ברה"ר יותר מד"א ומד' אמות עצמו, ומדחים בגמ' דיחויים כמו חילוקים בין מקום שהוא מקום חיוב לגבי אחרוני, דאז נראה דיכול להיות נחשב כמצורף לתהליך ההוצאה, למקום שהוא מקום פטור גם לגבי אחרוני, ודו"ק.) ולכן צ"ל דכוונת הריטב"א היא דכשמביא דרך מקום שיותר דומה לרה"ר, אע"ג דאינו רה"ר בעצמו, יש יותר סברא לחייבו כי יש לדונו כדרך דלבסוף נהפך לרה"ר, ולכן כל המעשה הוא מתהליך ההוצאה, משא"כ לגבי מקום פטור דאינו דומה לרה"ר, קשה יותר לדונו כהמשך מרה"ר, ולכן ההליכה בו היא סטייה מתוך תהליך ההוצאה מרה"י לרה"ר. אמנם, עדיין צ"ב בכוונת התוספות שבריטב"א, למה קרקע נחשב כראוי להיות רה"ר יותר מאויר מכח העובדה שהוא קרקע, הלא למעשה אינו דרך הרבים ואין לו תנאי רה"ר כמו האויר (ובאמת יש לעיין אם לו יצויר יהי' דרך הרבים של ס' רבוא באויר אם יהי' רה"ר, לכאורה מהיכא תיתי דלא, וא"כ יותר קשה להבין חילוק).

ואולי יש לתרץ, דהנה דנו האחרונים בגדר מקו"פ אם דינו כמקום או כרשות בפנ"ע, דיש לו גדרים מצד עצמו, או הוא רק רשות שלילית, דכל שאינו א' מן הרשויות ממילא נקרא "מקום פטור". כי אין לו שום

איסורים כיון שאינו רשות בפנ"ע, (למשל, עיין חזון יחזקאל שבת ו.¹³) ועי' היטב לשון רש"י בכ"מ בשבת לגבי זורק ונח בפני לבינה או בצד הכותל ברה"ר למטה מי' דכתב, וז"ל (ז. ד"ה חייב), וכי אמר למטה מעשרה ברוחב ארבעה כרמלית, וכשאין רחב ארבעה מקום פטור - היינו בתשמיש המסוים, כגון גב לבינה וראש כותל או עמוד, דהני מסתיים תשמישתייהו, אבל אויר, כגון פני הכותל, דבר הנדבק בו לא הוי רשותא לנפשי' אלא אי למטה מעשרה הוא - הוי רשות הרבים גמור, ואי למעלה מעשרה הוא דלא שלטי ביה רבים - הוי אוירא בעלמא, מקום פטור, עכ"ל. וכן כתב (ז: ד"ה כזורק בארץ), וז"ל, דאויר רשות הרבים משנח משהו - הוי הנחה, ולא דמי לנח על דבר המסויים למטה מעשרה, דההוא חשיב למיהוי רשות חשוב לעצמו או כרמלית או מקום פטור, ולא הויא הנחה ברשות הרבים, עכ"ל. וכ"כ (צו: ד"ה כזורק בארץ), וז"ל, וכיון דאויר רשות הרבים הוא ונח בכל דהו מיחייב, ורשותא לנפשיה לא הוי, לא כרמלית ולא מקום פטור, הואיל ובפניו נח ולא נח בראשו, שיהא מקום מסוים, עכ"ל. (וע"ע רש"י לעיל מיני' בדף ז: ובדף צו: דחלק מגדרי רה"י הוא דיהא "מקום מסויים"). לכאורה מבואר מכ"ז דלדעת רש"י אין מקום פטור רק מקום שלילי, והטעם דעמוד ברה"ר דהוי פחות מד' הוא מקום פטור אינו רק משום דאינו רה"ר או כרמלית וממילא נקרא מקום פטור, אלא אדרבה, דהסיבה דאינו רה"ר הוא משום דמתאים לתנאי מקום פטור. ועוד מבואר בדבריו דכדי לקיים תנאים אלו ולהיות בכלל מקום פטור, בעינן שיהא מקום דמסויים תשמישתי' ואז נחשב "רשות בפני עצמו." ¹⁴

¹³ ע"ש שהעיר דבניגוד לברייתא שבתלמוד בבלי דמונה מקום פטור כא' מד' רשויות, בירושלמי לא הוזכר בין ד' רשויות, ובמקומו נמנה מבואות שאינן מפולשות. וע"ש עוד שתולה מחלוקת הראשונים אי שייך מקום פטור בכרמלית בנקודה זאת.

¹⁴ ועיין תוצאות חיים (ריש סימן ט"ז) שדן בנקודה דומה, ודן בפרט לגבי גדר הדין שעמוד שברה"ר אינו רה"ר אלא כרמלית או מקום פטור, אבל נראה לענ"ד דהמעין שם יראה דהחקירה שדן בה היא ענין אחר קצת. אמנם, לכאורה מה שמוכיח מדברי

ואע"ג דלכאורה מסכים רש"י דאינו ממש בגדר רשות השווה לשאר רשויות, כמו שמוכח מדבריו בסוגי' דכוורת דסובר דהזורק רשות פטור אבל הזורק כוורת שהיא מקום פטור חייב (ועיין מהרש"א שם דכתב דמטעם זה גופא מיאנו התוס' בפירוש רש"י, דסוברים דגם מקום פטור הי' צ"ל בכלל פטור דזריקת רשות), מ"מ עדיין מוכח דיש לו גדרים ותנאים מצד עצמו כדי להיחשב מקום ובמדת מה נקרא רשות.¹⁵

אבל פשיטא דכ"ז רק לגבי מקום פטור כמו עמוד, אבל באויר רה"ר למעלה מי' דג"כ דינו כמקום פטור א"א לומר הכי, דהלא לא מסויים

ההג"א נוגע לדין ג"כ; דכתב ההג"א (פ"ק דשבת) דאף דאין כרמלית בכלים מ"מ כלי העומד ברה"ר הוי מקום פטור. ולכאורה מבואר מזה דאף דאין כלי יכול להיות נקבע כרשות בפנ"ע בתוך רה"ר, עדיין על גביו הוי מקום פטור, רק מכח זה שמונע דריסת הרבים ומבטל מן כל המקום דין רה"ר, וכך ממילא הוי מקום פטור, דלא כמ"ש בדעת רש"י.

¹⁵ ולגבי יישוב דברי רש"י, י"ל אולי דלא נחשב רשות חשוב בדרגא שווה לשאר הרשויות, ולכן לית לי' פטור דזריקת רשות, די"ל דפטור זה נובע ממה דלא נתבטל החפץ לרשות שנח שם כיון דמצד עצמו הוי רשות, ויש לעיין עוד בזה. ובאמת נ"ל שזה כוונת רש"י בדף ז. (סוד"ה דעד) ובמק"א, לבאר היתר הוצאה ממקום פטור לרה"י ולרה"ר, ד"בטל הוא" לגבי רה"ר וגם לגבי רה"י. ולכאורה פשיטא דאין כוונתו דנטפל להיות כחלק מרה"ר וגם להיות כחלק מרה"י, דאין זה מובן. ועוד יש להקשות, מה צריך רש"י לזה ולא לפרש כפשוטו דאין בו איסור דאינו רשות בפנ"ע ולא גזרו עליו שום איסור. אלא נראה להציע, דהוקשה לרש"י טעם ההיתר הזה, כיון דמקום פטור באמת הוי סוג רשות, ומשמע מרש"י בכמה מקומות דאיסור הוצאה (לכה"פ מדרבנן) הוא מסוג א' של רשות לסוג אחר של רשות, לאו דווקא (בעקרון) מרה"י לרה"ר. (עיין בפרט מש"כ לגבי כרמלית בדף ג: ד"ה בעי, ועי' היטב מש"כ בדף ו. ד"ה לא עירבו בנוגע לחצר שאינה מעורבת; וע"ע בביאור הלכה ריש סימן שע"ב, ודו"ק.) ולכן כתב רש"י דכלפי רה"ר ורה"י וביחס להם לא חשיבא רשות, אף דהוה מקום בפנ"ע, ודה הכוונה ד"בטלי" לגביהם, דביחס להם אין למקום פטור מספיק חשיבות לאסור הוצאה, ועיין בזה.

תשמישתו כלל; ובאמת כן מדוייק לכאורה בדברי רש"י דהבאנו לעיל בדף ז: (ונראה דכן אולי מדוייק במשנה בפרק הזורק [ק.], דהזורק בכותל למעלה מי' כ"זורק באויר, דהוה כלל נח במקום כלל). וא"כ יוצא לפי רש"י דיש ב' סוגי מקום פטור, א' דהוא מקום חשוב בפנ"ע, וא' דנקרא כן מכח השלילות, דאינו בכלל שום רשות אחרת.

וא"כ י"ל דאולי זה כוונת התוס' שברייטב"א (וזה יהא התי' לקושייתנו בדעת התוס'), דקרקע מקום פטור לכל הפחות יש לו חשיבות מקום כמו רה"ר, וא"כ בענין בסיסי יותר שווה לרה"ר ויותר יש סברא לומר דכמוציא אליו ואח"כ ממנו לרה"ר, נחשב כההליך א' כי מחשבינן כאילו מקום הפטור בהמשכו נהפך לרה"ר. אבל אויר דלמעלה מי', דאין לו חשיבות מקום כלל דאינו מקום מסויים, אין לו צירוף לרה"ר כלל, ולכן אינו פשיטא כ"כ דנוכל לדון המעביר בו כחלק מתהליך הוצאה לרה"ר.

ודרך אגב, ע"פ יסוד זה דיש ב' סוגי מקום פטור אפשר לתרץ קושיא על הרשב"א. דהקשה הרשב"א (צט: בסוף דבריו), דמוכח בגמ' בפ"ק (ח.) דהמניח חפץ ברה"ר ומקצתו עדיין נשאר למעלה מי' פטור, כיון דלא נח כל החפץ ברה"ר. אמנם לפי יסוד הרמב"ן שאין אויר שמעל לעמוד י' דינו כרה"י אע"ג דהעמוד עצמו הוי רה"י, ומ"מ דנו בגמ' דהמניח עליו יהא חייב (וכן פסק הרמב"ם להלכה), צ"ע, דאיך יתכן שיתחייב על זה, הלא כל החפץ נשאר בתוך אויר מקום פטור, ומאי אולמי' מכלי שמקצתו למעלה מי'. וחידוש הרשב"א, דבאמת יכול להתחייב אפילו כשמניח חפץ מקצתו במקום פטור, אלא "כשהכלי עצמו אוכל כל גובה הרשות ועוד אגדו במקום פטור, אז פטור. ולכאורה צ"ע, דאיתא במשנה בפ' המצניע (צא:), וז"ל, קופה שהיא מלאה פירות ונתנה על אסקופה החיצונה, אף על פי שרוב פירות מבחוץ - פטור, עד שיוציא את כל הקופה, עכ"ל. מבואר מזה דאם מניח מקצת הכלי ברשות א' ומקצתו ברשות אחרת אינו חייב. (ומבואר בגמ' דלכל הפחות ברישא דמתניתין, "האסקופה" היינו איסקופת כרמלית, דמה"ת הוי מקום פטור.) ולפי דברינו י"ל, דלא אמר הרשב"א דבריו אלא כשאגד החפץ באויר דלמעלה מי', דכיון דאין לו דין רשות בפנ"ע אין זה מגרע מההנחה ברה"ר; אבל

כשמקצת החפץ מונח במקום אחר דדינו כרשות ומקום חשוב, כמו איסקופה, אז הנחת המקצת שם מגרעת מהתייחסות החפץ לרה"ר (או לרה"י אם איירינן בהכנסה) ולא נחשב כמונח שם. (ואע"ג דחילוק זה הויצא מיסודנו הוא בדרך קצת הפוך ממש"כ ליישב שיטת התוספות שבריטב"א, נראה דל"ק ויכולים להיות שניהם אמת ודו"ק).